

Міністерство освіти і науки України
Волинський державний університет імені Лесі Українки
Філологічний факультет
Кафедра історії та культури української мови

Ю. В. Громик

Українська діалектологія в синхронії і діяхронії

Робоча навчальна програма курсу для студентів
спеціальності “українська мова та література”
спеціалізації “українське мовознавство”

Редакційно-видавничий відділ „Вежа”
Волинського державного університету ім. Лесі Українки

Луцьк – 2005

УДК 811. 161. 2
ББК 81. 2 Ук – 923
Г 87

Рекомендовано до друку
Вченою радою Волинського державного університету імені Лесі Українки
(протокол № від 2005 року)

Рецензенти:

А. С. Яремко, кандидат філологічних наук, доцент кафедри журналістики Луцького гуманітарного університету

О. Г. Межов, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Волинського державного університету імені Лесі Українки

Громик Ю. В. Українська діалектологія в синхронії і діахронії: Робоча навчальна програма для студентів спеціальності “українська мова та література” спеціалізації “українське мовознавство”.– Луцьк: РВВ "Вежа" Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2005.– 43 с.

Видання являє собою комплект дидактичних матеріалів, що містить дані про структуру курсу, планування аудиторних занять та завдання для самостійної роботи студентів.

Для студентів спеціальності “українська мова та література”, які спеціалізуються з українського мовознавства.

УДК 811. 161. 2
ББК 81. 2 Ук – 923

© Громик Ю. В., 2005

Пояснювальна записка

Курс “Українська діалектологія в синхронії та діахронії” запропоновано студентам-україністам, які спеціалізуються з українського мовознавства. Він є логічним продовженням курсу “Діалектологія української мови” і покликаний завершити підготовку студентів із цієї галузі україністики. Анотована навчальна дисципліна складається з двох відносно самостійних та логічно завершених модулів: “Історія української діалектології” та “Історична діалектологія української мови”.

Теми першого модуля орієнтовані на висвітлення історії української діалектології: подаються загальні відомості про розвиток діалектологічних досліджень в Україні від перших діалектологічних спостережень XVIII ст. до сучасного їх стану (простежується розширення проблематики та географії досліджень, удосконалення методики опрацювання діалектного матеріалу і т. ін.), пропонується детальний огляд лексикографічних та лінгвогеографічних праць, монографічних досліджень з української діалектології, з'ясовується вклад окремих учених та наукових шкіл у розвиток цієї галузі мовознавства. Закономірно чимало уваги вимагає висвітлення стану діалектологічних досліджень у XIX ст. та в першій половині XX ст., а також огляд праць з української діалектології, що виходили за кордоном, оскільки такі роботи для студентів мало відомі та практично недоступні.

Опрацювання в сучасному вітчизняному мовознавстві проблем українського діалектогенезу стало можливим завдяки ґрунтовному лінгвогеографічному вивченню українського діалектного континууму. Питання походження територіальної диференціації української мови як складова частина проблеми українського етно- і глотогенезу становить змістову домінанту другого модуля анотованого курсу. Передбачено поглиблене опрацювання таких складних проблем української історичної діалектології: зв'язки сучасного діалектного поділу українського континууму з племінними масивами південної частини східного слов'янства; визначення ядер старовинних діалектних масивів шляхом залучення фактів сучасної лінгвогеографії та даних писемних джерел; хронологія сучасного поділу української мови на наріччя; час формування конкретних діалектів, насамперед середньонадніпрянського, котрий є родоначальником усього велетенського масиву південно-східного наріччя і основою української загальнонаціональної мови.

Серед завдань другого модуля анотованого курсу – вивчення процесів історичного розвитку фонетико-граматичної системи українських діалектів. Основна увага звертається на з'ясування генезису

та еволюції тих конкретних відмінностей на всіх рівнях мовної системи, за якими виразно протиставляються сучасні українські говори та наріччя. Так, детально простежується розвиток етимологічних голосних *o, *e, *ě, *y, *i, *m, *l на діалектному ґрунті, розглядається кількісний та якісний склад українського діалектного консонантизму в історичному розвитку.

Одне із завдань другого модуля – практичне пізнання природи граматичної аналогії. Історія української словозміни вказує на те, що граматичній аналогії належала значна роль у переформуванні давньоукраїнського відмінювання іменників, унаслідок чого в сучасній мові усталилися відмінні від попередніх словозмінні типи. Матеріали українських говорів свідчать: граматична аналогія не вичерпала свого потенціалу і продовжує суттєво впливати на становлення іменникової словозміни, а також словозміни прикметника, дієслова, зумовлюючи тенденції й напрями дальшого розвитку цих систем. Тому вивчення аналогії на багатому матеріалі української народної мови з розвиненою системою відмінкових та особових закінчень відкриває можливості для з'ясування закономірностей у перебігу аналогічних процесів, встановлення основних типів і напрямків дії аналогії, розкриття причин її появи. Відповідні теми цього модуля сприятимуть поглибленому пізнанню суті мовних явищ, які визначають напрями розвитку формальної структури мови.

Предметом детального аналізу є також взаємозв'язки між українськими говорами в різні історичні періоди. У діахронічному аспекті опрацьовано проблему міжмовної інтерференції як одного з вагомих факторів діалектної диференціації української мови.

Структура курсу

Форма навчання	Курс	Семестр	Загальний обсяг годин	Кредитів ECTS	Змістових модулів	Кількість годин				Підсумковий контроль
						лекції	практ.	лаб.	сам.	
денна	3	5	72	2	2	36	–	–	36	реферат, залік
заочна	4	7	72	2	2	8	–	–	64	реферат, залік

Змістові модулі та форми проміжного контролю

Модуль 1. Історія української діалектології

Початки вивчення українських говорів. Перші діалектологічні спостереження кінця XVIII – початку XIX ст. Діалектологічні відомості в українських граматиках 1-ї пол. XIX ст. Діалектологічні спостереження в листах діячів української культури 1-ї пол. XIX ст. Фіксація діалектної лексики у лексикографічних працях 1-ї пол. XIX ст. Систематизація діалектного матеріалу М. Максимовичем. І. Вагилевич про класифікацію та істотні ознаки українських говорів. Спроба Я. Головацького класифікувати та характеризувати українські говори. І. Срезневський в історії української діалектології.

Діалектологічні дослідження 2-ї пол. XIX ст. О. Потебня про діалектне членування української мови та генезис основних її діалектних явищ. Етнографічно-діалектологічні експедиції Південно-західного відділу Російського географічного товариства. Огляд українських говорів у праці К. Михальчука “Наречия, поднаречия и говоры Южной России...” Діалектний склад української мови у працях П. Житецького та О. Огоновського. Погляди О. Соболевського на генезис українських наріч. Генетична концепція діалектного членування української мови К. Михальчука. Діалектна лексика у загальномовних та перекладних українських словниках 2-ї пол. XIX ст. Діалектні словники та збірки діалектної лексики в етнографічних працях 2-ї пол. XIX ст.

Діалектологічні дослідження кінця XIX – початку XX ст. Погляди О. Шахматова на діалектний склад української мови. Опрацювання проблеми діалектного членування української мови у працях І. Зілинського, В. Перетца, А. Кримського. Діяльність членів Московської діалектологічної комісії. Програми для запису діалектних відмінностей української мови. Монографічні дослідження українських південно-західних говорів. Монографічні дослідження північноукраїнських говорів. Монографічні дослідження говорів південно-східного типу. Фіксація місцевої лексики у загальномовних та діалектних словниках кінця XIX – початку XX ст.

Діалектологія як Наук. і навчальна дисципліна в 20-ті роки XX ст. Популяризація поглядів А. Кримського на діалектне членування української мови. Перші розвідки про українські дифтонгічні говори. Діалектологічні питальники і порадики 20-х років XX ст. Схема групування українських говорів В. Ганцова. Діалектологічна комісія ВУАН. “Український діалектологічний збірник”. Діалектологія як навчальна дисципліна у вищій школі.

Проблеми розвитку та здобутки української діалектології у 30–50-ті роки ХХ ст. Згортання діалектологічних досліджень в Україні у 30-ті роки ХХ ст. Активізація діалектографічної роботи в 40-ві роки ХХ ст. Успіхи вітчизняної діалектології у 50-ті роки ХХ ст. Українська діалектологія як навчальна дисципліна у 30–50-ті роки ХХ ст.

Дослідження українських говірок за межами України в 1-й пол. ХХ ст. Вивчення українських говірок у Польщі. Опрацювання проблем описової та історичної діалектології у Чехословаччині. Дослідження українських говірок в Угорщині. Спроби вивчення українських говірок славістами Румунії.

Здобутки вітчизняної діалектології протягом 60–90-х років ХХ ст. Українські діалектологічні школи. Упорядкування діалектологічної термінології. Основні напрями діалектологічних досліджень у 60–90-ті роки. Періодичні видання та наукові збірники з діалектології. Українські діалектологічні наради. Діалектологічні монографії. Українська діалектна лексикографія. Упорядкування методики лексикографічної роботи. Загальні та тематичні діалектні словники. Сучасна вітчизняна лінгвістична географія. Упорядкування методики лінгвогеографічних досліджень. “Атлас української мови” та регіональні атласи. Актуальні завдання української діалектології.

Дослідження українських говірок за межами України в 2-й пол. ХХ ст. Діалектологічні студії в наукових центрах українознавства у Польщі. Вивчення українських говірок українцями Словаччини. Дослідження українських говірок Берестейщини в Білорусі. Діалектологічна робота українців Західної Європи, США та Канади.

Форма проміжного контролю: контрольна робота за змістом усього модуля.

Модуль 2.

Історична діалектологія української мови

Історія формування українських говорів та наріч. Питання походження територіальної диференціації української мови в історії вітчизняної діалектології. Зв'язок сучасних діалектних масивів із племінними діалектами староруської доби. Формування українського південно-західного наріччя. Три діалектних масиви південно-західного наріччя за пам'ятками XIV – XV ст. Формування північноукраїнського наріччя. Особливості північноукраїнських говорів за пам'ятками XV – XVI ст. Проблема формування середньонадніпрянського говору як ядра південно-східного наріччя. Особливості середньонадніпрянського

говору за пам'ятками XVII ст. Формування сучасного південно-східного наріччя української мови.

Історичний розвиток фонетичної системи українських говорів. Розвиток етимологічних *o, *e в новозакритому складі на діалектному ґрунті. Історичний коментар до рефлексів давнього *ě в говорах української мови. Розвиток давніх голосних *у, *і на діалектному ґрунті. Еволюція давнього голосного *m. Кількісний та якісний склад українського діалектного консонантизму в історичному розвитку.

Історичний розвиток системи словозміни українських говорів. Історія типів відмін та відмінкових форм іменників української народної мови. Еволюція відмінкових форм прикметників в українській діалектній мові. Історія форм особових, зворотного та неособових займенників в українських говорах. Формування діалектних особливостей українського дієвідмінювання. Історія форм минулого часу української народної мови. Еволюція форм вираження майбутньої дії. Історія парадигми умовного способу.

Форма проміжного контролю: контрольна робота за змістом усього модуля.

Тематичний план курсу

(денна форма навчання)

№	Назва теми	Лекції	Самостійна робота
Модуль 1. Історія української діалектології		26	24
1.	Початки вивчення українських говорів	2	4
2.	Діалектологічні дослідження 2-ї пол. XIX ст.	4	2
3.	Діалектологічні дослідження кінця XIX – початку XX ст.	4	2
4.	Діалектологія як Наук. і навчальна дисципліна у 20-ті роки XX ст.	4	2
5.	Проблеми розвитку та здобутки української діалектології у 30–50-ті роки XX ст.	4	2
6.	Дослідження українських говірок за межами України в 1-й пол. XX ст.	2	4
7.	Здобутки вітчизняної діалектології протягом 60–90-их років XX ст.	4	4
8.	Дослідження українських говірок за межами України в 2-й пол. XX ст.	2	4
Модуль 2. Історична діалектологія української мови		10	12
9.	Історія формування українських говорів та наріч	2	4
10.	Історичний розвиток фонетичної системи українських говорів	4	4
11.	Історичний розвиток системи словозміни українських говорів	4	4

Тематичний план курсу
(заочна форма навчання)

№	Назва теми	Лекції	Самостійна робота
Модуль 1. Історія української діалектології		6	44
1.	Початки вивчення українських говорів		6
2.	Діалектологічні дослідження 2-ї пол. XIX ст.		6
3.	Діалектологічні дослідження кінця XIX – початку XX ст.	2	4
4.	Діалектологія як Наук. і навчальна дисципліна у 20-ті роки XX ст.	2	4
5.	Проблеми розвитку та здобутки української діалектології у 30–50-ті роки XX ст.		6
6.	Дослідження українських говірок за межами України в 1-й пол. XX ст.		6
7.	Здобутки вітчизняної діалектології протягом 60–90-их років XX ст.	2	6
8.	Дослідження українських говірок за межами України в 2-й пол. XX ст.		6
Модуль 2. Історична діалектологія української мови		2	20
9.	Історія формування українських говорів та наріч	2	6
10.	Історичний розвиток фонетичної системи українських говорів		6
11.	Історичний розвиток системи словозміни українських говорів		8

Модуль 1. Історія української діалектології

Тема 1. Початки вивчення українських говорів

1. Перші діалектологічні спостереження кінця XVIII – початку XIX ст.
2. Діалектологічні відомості в українських граматиках 1-ї пол. XIX ст.
3. Діалектологічні спостереження в листах діячів української культури 1-ї пол. XIX ст.
4. Фіксація діалектної лексики у лексикографічних працях 1-ї пол. XIX ст.
5. Систематизація діалектного матеріалу М. Максимовичем.
6. І. Вагилевич про класифікацію та істотні ознаки українських говорів.
7. Спроба Я. Головацького класифікувати та характеризувати українські говори.
8. І. Срезневський в історії української діалектології.

Завдання для самостійної роботи

Законспектувати такі джерела зі списку літератури: 1, 4 – 6, 8 – 11, 15.

Література

1. Апанович О. М. Значення праці О. Шафонського “Черниговского наместничества топографическое описание...” // Український історичний журнал.– 1960.– № 5.
2. Бевзенко С. П. Вступ до української діалектології.– Одеса, 1965.
3. Бевзенко С. П. Історія українського мовознавства. Історія вивчення української мови.– К.: Вища шк., 1991.
4. Галас Б. Призабута сторінка з історії української діалектології // Проблеми сучасної ареалогії.– К.: Наук. думка, 1994.– С. 70 – 81.
5. Галас Б. К. Народознавчі спостереження І. І. Срезневського на Закарпатті // Тези доповідей І народознавчої науково-практичної конференції, присвяченої 200-річчю від дня народження М. Лучкая. 17 – 18 листопада 1989 року.– Ужгород, 1989.– С. 169 – 171.
6. Галас Б. К. Рукописні українсько-російські словники першої половини XIX століття // Мовознавство.– 1978.– № 5.
7. Горещький А. Й. Історія української лексикографії.– К., 1963.
8. Дзендзелівський Й. О. Видатний український філолог // Мовознавство.– 1968.– № 6.
9. Дзендзелівський Й. О. З історії української лексикографії першої половини XIX століття // Другий міжнародний конгрес українців.– Львів, 1993.
10. Жовтобрюх М. А. Мовознавчі погляди М. Максимовича // Мовознавство.– 1979.– № 5.

11. Лизанець П. М. Михайло Лучкай і його граматика // Лучкай М. М. Граматика слов'яно-руська.– К., 1989.
12. Матвіяс І. Г. Групування говорів української мови // Структура українських говорів.– К.: Наук. думка, 1982.
13. Москаленко А. А. Нарис історії української діалектології.– Одеса, 1961.
14. Москаленко А. А. Нарис історії української лексикографії.– К., 1961.
15. Пилинський М. М. Українські рукописні словникові матеріали в бібліотеках і архівах Ленінграда // Лексикографічний бюлетень.– 1963.– № 9.
16. Українська мова: Енциклопедія.– К.: Українська енциклопедія, 2000.– 750 с.

Тема 2. Діалектологічні дослідження 2-ї пол. XIX ст.

1. О. Потебня про діалектне членування української мови та генезис основних її діалектних явищ.
2. Етнографічно-діалектологічні експедиції Південно-західного відділу Російського географічного товариства.
3. Огляд українських говорів у праці К. Михальчука “Наречия, поднаречия и говоры Южной России...”
4. Діалектний склад української мови у працях П. Житецького та О. Огоновського.
5. Погляди О. Соболевського на генезис українських наріч.
6. Генетична концепція діалектного членування української мови К. Михальчука.
7. Діалектна лексика у загальномовних та перекладних українських словниках 2-ї пол. XIX ст.
8. Діалектні словники та збірки діалектної лексики в етнографічних працях 2-ї пол. XIX ст.

Завдання для самостійної роботи

Законспектувати такі джерела зі списку літератури: 3, 5, 6, 12, 13.

Література

1. Бевзенко С. П. Вступ до української діалектології.– Одеса, 1965.
2. Бевзенко С. П. Історія українського мовознавства. Історія вивчення української мови.– К.: Вища шк., 1991.
3. Бернштейн С. Кость Михальчук – учений, особистість // Проблеми сучасної ареалогії.– К.: Наук. думка, 1994.– С. 20 – 24.
4. Горецький А. Й. Історія української лексикографії.– К., 1963.

5. Жилко Ф. Т. Костянтин Петрович Михальчук // Українська мова в школі.– 1954.– № 2.
6. Жовтобрюх М. А. Наукова спадщина К. П. Михальчука // Мовознавство.– 1990.– № 6.
7. Матвіяс І. Г. Групування говорів української мови // Структура українських говорів.– К.: Наук. думка, 1982.
8. Москаленко А. А. Нарис історії української діалектології.– Одеса, 1961.
9. Москаленко А. А. Нарис історії української лексикографії.– К., 1961.
10. Німчук В. В. Проблема українського діалектогенезу // Проблеми сучасної ареалогії.– К.: Наук. думка, 1994.– С. 25 – 47.
11. Українська мова: Енциклопедія.– К.: Українська енциклопедія, 2000.– 750 с.
12. Шевельов Ю. Портрети українських мовознавців.– К.: Академія.– 129 с.
13. Шевельов Ю. Про генетизм у діалектологічній концепції К. Михальчука // Проблеми сучасної ареалогії.– К.: Наук. думка, 1994.– С. 11 – 19.

Тема 3. Діалектологічні дослідження кінця XIX – початку XX ст.

1. Погляди О. Шахматова на діалектний склад української мови.
2. Опрацювання проблеми діалектного членування української мови у працях І. Зілинського, В. Перетца, А. Кримського.
3. Діяльність членів Московської діалектологічної комісії.
4. Програми для запису діалектних відмінностей української мови.
5. Монографічні дослідження українських південно-західних говорів.
6. Монографічні дослідження північноукраїнських говорів.
7. Монографічні дослідження говорів південно-східного типу.
8. Фіксація місцевої лексики у загальнономовних та діалектних словниках кінця XIX – початку XX ст.

Завдання для самостійної роботи

Законспектувати такі джерела зі списку літератури: 5, 6, 8, 9, 14, 15, 16, 18, 19, 21.

Література

1. Бевзенко С. П. Вступ до української діалектології.– Одеса, 1965.
2. Бевзенко С. П. Історія українського мовознавства. Історія вивчення української мови.– К.: Вища шк., 1991.
3. Володимир Гнатюк: Документи і матеріали.– Львів, 1998.
4. Горецький А. Й. Історія української лексикографії.– К., 1963.

5. Гумецька Л. Л. Володимир Гнатюк і питання української мови // Мовознавство.— 1971.— № 3.
6. Гумецька Л. Л. Іларіон Семенович Свенціцький // Мовознавство.— 1976.— № 2.
7. Дзендзелівський Й. О. Питання української теоретичної діалектології в листах К. Михальчука до О. Шахматова, П. Сімоні, В. Ягича // Проблеми сучасної ареалогії.— К.: Наук. думка, 1994.— С. 48 – 57.
8. Закревська Я. Питання діалектології в науковій спадщині Євгена Тимченка // Українська історична та діалектна лексика.— Вип. 3.— Львів, 1996.— С. 34 – 40.
9. Кровицька О. В. Лексикографічна спадщина Є. Тимченка // Постаті та ідеї: 3 історії мовознавства в Україні.— К.: Наук. думка, 1995.— С. 41 – 47.
10. Лесів М. Українські говірки у Польщі.— Варшава: Український архів, 1997.— 492 с.
11. Матвіяс І. Г. Групування говорів української мови // Структура українських говорів.— К.: Наук. думка, 1982.
12. Москаленко А. А. Нарис історії української діалектології.— Одеса, 1961.
13. Москаленко А. А. Нарис історії української лексикографії.— К., 1961.
14. Тимошенко П. Д. В. О. Богородицький як дослідник української мови // Українська мова в школі.— 1957.— № 2.
15. Тимошенко П. Д. О. О. Шахматов і українська мова // Українська мова в школі.— 1956.— № 4.
16. Тимошенко П. Д. Ю. Карський і українська мова // Українська мова в школі.— 1961.— № 3.
17. Українська мова: Енциклопедія.— К.: Українська енциклопедія, 2000.— 750 с.
18. Худаш М. Л. Іван Григорович Верхратський // Мовознавство.— 1971.— № 4.
19. Чабаненко В. А. Мовознавча спадщина Володимира Гнатюка // Мовознавство.— 1991.— № 2.
20. Черняк В. С. 3 історії української діалектної лексикографії // Структура українських говорів.— К.: Наук. думка, 1982.— С. 183 – 191.
21. Шелепець Й. Діалектологічні дослідження В. Гнатюка // Науковий збірник Музею української культури в Свиднику.— Т. 3.— Пряшів, 1967.

**Тема 4. Діалектологія як наукова і навчальна дисципліна
у 20-ті роки XX ст.**

1. Популяризація поглядів А. Кримського на діалектне членування української мови.
2. Перші розвідки про українські дифтонгічні говори.
3. Діалектологічні питальники і порадики 20-х років XX ст.
4. Схема групування українських говорів В. Ганцова.
5. Діалектологічна комісія ВУАН. “Український діалектологічний збірник”.
6. Українська діалектологія як навчальна дисципліна у вищій школі.

Завдання для самостійної роботи

Законспектувати такі джерела зі списку літератури: 1, 3, 4, 5, 7, 11, 12.

Література

1. Гаврилова Т. О. А. Ю. Кримський як дослідник середньонадніпрянських говорів // Постаті та ідеї: 3 історії мовознавства в Україні.– К.: Наук. думка, 1995.– С. 5 – 9.
2. Гольденберг Л. І., Королевич Н. Ф. Українська мова: Бібліографічний покажчик (1918 – 1961).– К.: Вид-во АН УРСР, 1963.– С. 129 – 168.
3. Железняк М. Мовознавча спадщина В. Ганцова // Мовознавство.– 1990.– № 2.
4. Жовтобрюх М. А. Василь Климентійович Дем’янчук // Мовознавство.– 1972.– № 1.
5. Жовтобрюх М. А. Визначний дослідник української мови // Українська мова і література в школі.– 1967.– № 12.
6. Жовтобрюх М. А. Нарис історії українського радянського мовознавства.– К.: Наук. думка, 1991.– С. 149 – 171.
7. Закревська Я. Броніслав Кобилянський – дослідник гуцульських говірок // Гуцульські говірки: Лінгвістичні та етнолінгвістичні дослідження.– Львів, 2000.– С. 13 – 17.
8. Мовознавство на Україні за 50 років.– К.: Наук. думка, 1967.– С. 197 – 224.
9. Москаленко А. А. Нарис історії української діалектології. (Радянський період).– Одеса, 1962.– С. 3 – 39.
10. Українська мова: Енциклопедія.– К.: Українська енциклопедія, 2000.– 750 с.
11. Цвик М. В. В. М. Ганцов і сучасні уявлення про генезис середньонадніпрянського говору // Постаті та ідеї: 3 історії мовознавства в Україні.– К.: Наук. думка, 1995.– С. 14 – 17.

12. Шевельов Ю. Портрети українських мовознавців.– К.: Академія, 2001.– 129 с.

Тема 5. Проблеми розвитку та здобутки української діалектології у 30-50-ті роки XX ст.

1. Згортання діалектологічних досліджень в Україні у 30-ті роки XX ст.
2. Активізація діалектографічної роботи в 40-ві роки XX ст.
3. Успіхи вітчизняної діалектології у 50-ті роки XX ст.
4. Українська діалектологія як навчальна дисципліна у 30–50-ті роки XX ст.

Завдання для самостійної роботи

1. Законспектувати такі джерела зі списку літератури: 2 – 4, 6.

Література

1. Гольденберг Л. І., Королевич Н. Ф. Українська мова: Бібліографічний покажчик (1918 – 1961).– К.: Вид-во АН УРСР, 1963.– С. 129 – 168.
2. Дослідження з мовознавства в Українській РСР за сорок років.– К.: Вид-во АН УРСР, 1957.– С. 148 – 170.
3. Жовтобрюх М. А. Нарис історії українського радянського мовознавства: 1918 – 1941.– К.: Наук. думка, 1991.– С. 217 – 221.
4. Мовознавство на Україні за п'ятдесят років.– К.: Наук. думка, 1967.– С. 197 – 224.
5. Москаленко А. А. Нарис історії української діалектології. (Радянський період).– Одеса, 1962.
6. Сабадош І. Українська діалектна лексикографія післявоєнного періоду // Język ukraiński: współczesność – historia.– Lublin, 2003.– S. 93 – 108.
7. Українська мова: Енциклопедія.– К.: Українська енциклопедія, 2000.– 750 с.

Тема 6. Дослідження українських говірок за межами України в 1-й пол. XX ст.

1. Вивчення українських говірок у Польщі.
2. Опрацювання проблем описової та історичної діалектології у Чехословаччині.
3. Дослідження українських говірок в Угорщині.
4. Спроби вивчення українських говірок славістами Румунії.

Завдання для самостійної роботи

Законспектувати такі джерела зі списку літератури: 1 – 8, 11, 12, 15.

Література

1. Дзендзелівський Й. Іван Огієнко – діалектолог і організатор діалектологічних досліджень // Записки Наукового товариства ім. Т. Шевченка.– Т. ССXXXIX. Праці філологічної секції.– Львів, 2000.– С. 257 – 269.
2. Дзендзелівський Й. О. Конспект лекцій з курсу української діалектології. (Вступні розділи).– Ужгород, 1960.
3. Дзендзелівський Й. О. Панькевич як діалектолог // Науковий збірник Музею української культури у Свиднику.– Т. 4, кн. 1.– Пряшів, 1969.– С. 168 – 179.
4. Євтушок О. М. Йозеф Тарнацький – дослідник поліських говорів // Постаті та ідеї: З історії мовознавства в Україні.– К.: Наук. думка, 1995.– С. 10 – 13.
5. Єдлінська У. Я. Іван Артемович Панькевич // Українська мова в школі.– 1957.– № 6.
6. Закревська Я. Видатна дочка Надсяння професор Марія Пшеп'юрська-Овчаренко // Перемишль і перемиська земля протягом віків.– Перемишль – Львів, 1996.– С. 281 – 288.
7. Закревська Я. Дійсний член НТШ Марія Пшеп'юрська-Овчаренко // Вісник Наукового товариства Шевченка.– Львів, 1994.– Ч. 10 – 11.
8. Закревська Я., Єдлінська У. Пам'яті Івана Зілінського // Сучасність.– 1996.– № 7 – 8.– С. 207 – 211.
9. Лесів М. Українські говірки у Польщі.– Варшава: Український архів, 1997.– 492с.
10. Українська мова: Енциклопедія.– К.: Українська енциклопедія, 2000.– 750 с.
11. 75-lecie urodzin profesora Michała Łesiowa. Dorobek naukowo-dydaktyczny i działalność społeczna.– Lublin – Łuck, 2003.– 116 s.
12. Czyżewski F. Z historii badań atlasowych nad ukraińskimi gwarami Pobuża (1926 – 1988) // Badania dialektów i onomastyki na pograniczu polsko-wschodniosłowiańskim.– Białystok, 1995.– S. 19 – 30.
13. Łesiów M. Gwary ukraińskie makroregionu Lubelskiego: Z historii badań naukowych // Roczniki humanistyczne.– T. XLII, zeszyt 7.– 1994.– S. 34 – 43.
14. Łesiów M. Trzy okresy badań nad ukraińską mową łemkowską // Polska Akademia Umiejętności: Prace Komisji Wschodnioeuropejskiej.– T. V.– 1997.– S. 65 – 75.
15. Rieger J. Jan Janów i jego praca nad słownictwem i słownikiem huculskim // Jan Janów. Słownik huculski.– Kraków, 2001.– S. VII – XV.

**Тема 7. Здобутки вітчизняної діалектології
протягом 60–90-х років ХХ ст.**

1. Українські діалектологічні школи. Упорядкування діалектологічної термінології.
2. Основні напрями діалектологічних досліджень у 60–90-ті роки.
3. Періодичні видання та наукові збірники з діалектології. Українські діалектологічні наради.
4. Діалектологічні монографії.
5. Українська діалектна лексикографія. Упорядкування методики лексикографічної роботи. Загальні та тематичні діалектні словники.
6. Сучасна вітчизняна лінгвістична географія. Упорядкування методики лінгвогеографічних досліджень. “Атлас української мови” та регіональні атласи.
7. Актуальні завдання української діалектології.

Завдання для самостійної роботи

Законспектувати такі джерела зі списку літератури: 4, 6, 9, 11, 13, 14, 18. 20.

Література

1. Бевзенко С. П. Історія українського мовознавства. Історія вивчення української мови.– К.: Вища шк., 1991.– С. 146 – 151.
2. Бевзенко С. П. Проблеми історичної діалектології української мови // XIII республіканська діалектологічна нарада.– К.: Наук. думка, 1969.– С. 24 – 25.
3. Бібліографія праць Ярослави Закревської // Діалектологічні студії.– Вип. 3. Збірник пам’яті Ярослави Закревської.– Львів, 2003.– С. 22 – 38.
4. Гриценко П. Ю. Тетяна Назарова: спроба осягнення // Український діалектологічний збірник.– Кн. 3.– К.: Наук. думка, 1997.– С. 7 – 24.
5. Дзендзелівський Й. О. Деякі питання методики і теорії інтерпретації лінгвістичних карт // Праці XI республіканської діалектологічної наради.– К.: Наук. думка, 1965.– С. 20 – 39.
6. Жилко Ф. Т. Основні принципи побудови Атласу української мови // Праці XI республіканської діалектологічної наради.– К.: Наук. думка, 1965.– С. 3 – 12.
7. Закревська Я. Броніслав Кобилянський – дослідник гуцульських говірок // Гуцульські говірки: Лінгвістичні та етнолінгвістичні дослідження.– Львів, 2000.– С. 13 – 17.

8. Закревська Я. Проблеми діалектології у творчому доробку І. І. Ковалика // Актуальні проблеми словотвору української мови.– Тернопіль, 1993.– С. 66 – 70.
9. Залеський А. М. Нові рубежі лінгвістичної географії // Наука і культура.– Вип. 22.– К., 1988.– С. 236 – 246.
10. Йосип Олексійович Дзензелівський: Бібліографічний покажчик.– Львів, 1981.
11. Карпенко Ю. О. Глибокі дослідження в галузі лінгвогеографії // Мовознавство.– 1986.– №2.– С. 72 – 74.
12. Лизанець П. Місце діалектології як науки у сучасному модерному мовознавстві // Język ukraiński: współczesność – historia.– Lublin, 2003.– S. 81 – 92.
13. Матвіяс І. Г. Деякі питання термінології в українській діалектології // Українська діалектна лексика.– К.: Наук. думка, 1987.– С. 3 – 9.
14. Матвіяс І. Г. Засади картографування матеріалів до Атласу української мови // Праці XI республіканської діалектологічної наради.– К.: Наук. думка, 1965.– С. 13 – 19.
15. Мовознавство на Україні за 50 років.– К.: Наук. думка, 1967.– С. 197 – 224.
16. Професор Степан Пилипович Бевзенко.– К.: Довіра, 1999.– 89 с.
17. Розвиток мовознавства в УРСР: 1967 – 1977.– К.: Наук. думка, 1980.– 247 с.
18. Сабадош І. Українська діалектна лексикографія післявоєнного періоду // Język ukraiński: współczesność – historia.– Lublin, 2003.– S. 93 – 108.
19. Українська мова: Енциклопедія.– К.: Українська енциклопедія, 2000.– 750 с.
20. Хобзей Н. Ярослава Закревська: штрихи до портрету // Діалектологічні студії.– Вип. 3. Збірник пам'яті Ярослави Закревської.– Львів, 2003.– С. 9 – 12.
21. Ярослава Закревська: Бібліографічний покажчик.– Львів, 1997.– 68 с.

Тема 8. Дослідження українських говірок за межами України в 2-й пол. XX ст.

1. Діалектологічні студії в наукових центрах українознавства в Польщі.
2. Вивчення українських говірок українцями Словаччини.
3. Дослідження українських говірок Берестейщини в Білорусі.
4. Діалектологічна робота українців Західної Європи, США та Канади.

Завдання для самостійної роботи

Законспектувати такі джерела зі списку літератури: 2, 4 – 8, 10, 12, 13.

Література

1. Бевзенко С. П. Історія українського мовознавства. Історія вивчення української мови.– К.: Вища шк., 1991.– С. 148 – 149.
2. Бідношия Ю. Сповнений творчих сил і задумів (До 70-річчя від дня народження професора Я. Рігера) // Українська мова.– 2005.– № 1.– С. 102 – 104.
3. Дзендзелівський Й. О. Конспект лекцій з курсу української діалектології. (Вступні розділи).– Ужгород, 1960.
4. Закревська Я. Гуцульські говірки в діалектологічному доробку Олекси Горбача // Гуцульські говірки: Лінгвістичні та етнолінгвістичні дослідження.– Львів, 2000.– С. 17 – 26.
5. Закревська Я. Незгаслий отчий світильник Олекси Горбача // Сучасність.– 1997.– № 10.– С. 122 – 128.
6. Закревська Я. Незламне духом подружжя О. і А. -Г. Горбачів // Вісник Наукового товариства ім. Шевченка.– Львів, 1997.– Ч. 16 – 17.– С. 19 – 20.
7. Закревська Я. Олекса Горбач: Життєво-бібліографічний нарис / Наукове товариство ім. Шевченка. Серія: Визначні діячі НТШ.– Львів, 1995.– Ч. 5.– 122 с.
8. Лесів М. З історії зацікавлень українською мовою в Польщі у 1960 – 1970 роках // Język ukraiński: współczesność – historia.– Lublin, 2003.– S. 73 – 80.
9. Лесів М. Українські говірки у Польщі.– Варшава: Український архів, 1997.– 492 с.
10. Сабадош І. Діалектологічні набутки Івана Жегуца // Діалектологічні студії.– Вип. 3. Збірник пам'яті Ярослави Закревської.– Львів, 2003.– С. 567 – 571.
11. Українська мова: Енциклопедія.– К.: Українська енциклопедія, 2000.– 750 с.
12. Хобзей Н. Дослідження українського мовного простору Румунії // Діалектологічні студії.– Вип. 3. Збірник пам'яті Ярослави Закревської.– Львів, 2003.– С. 563 – 566.
13. Хобзей Н. Лексика українських говорів Східної Словаччини на картах атласу Зузанни Ганудель // Діалектологічні студії.– Вип. 3. Збірник пам'яті Ярослави Закревської.– Львів, 2003.– С. 582 – 586.
14. 75-lecie urodzin profesora Michała Łesiowa. Dorobek naukowo-dydaktyczny i działalność społeczna.– Lublin – Łuck, 2003.– 116 s.
15. Łesiów M. Gwary ukraińskie makroregionu Lubelskiego: Z historii badań naukowych // Roczniki humanistyczne.– T. XLII, zeszyt 7.– 1994.– S. 34 – 43.

Модуль 2. Історична діалектологія української мови

Тема 9. Історія формування українських говорів та наріч

1. Питання походження територіальної диференціації української мови в історії вітчизняної діалектології.
2. Зв'язок сучасних діалектних масивів із племінними діалектами староруської доби.
3. Формування українського південно-західного наріччя. Три діалектних масиви південно-західного наріччя за пам'ятками XIV – XV ст.
4. Формування північноукраїнського наріччя. Особливості північноукраїнських говорів за пам'ятками XV – XVI ст.
5. Проблема формування середньонадніпрянського говору як ядра південно-східного наріччя. Особливості середньонадніпрянського говору за пам'ятками XVII ст.
6. Формування сучасного південно-східного наріччя української мови.

Завдання для самостійної роботи

1. Законспектувати такі джерела зі списку літератури: 1, 3, 7, 8, 14 – 16, 20, 21, 24, 25, 26.

Література

1. Герман К. Межі давніх українських діалектних ареалів у Східних Карпатах та Придунав'ї // Український діалектологічний збірник.– Кн. 3.– К.: Довіра, 1997.– С. 250 – 254.
2. Герман К. Ф. Українські говірки Північної Буковини в історичному та лінгвогеографічному аспекті: Фонетика, фонологія.– Чернівці, 1995.– 406 с.
3. Глуховцева К., Глуховцев Ю. З історії виділення слобожанського говору // Вісник Луганського державного педагогічного університету ім. Т. Шевченка: Філологічні науки. Мовознавство.– Луганськ, 1999.– № 5 (15).– С. 26 – 33
4. Жилко Ф. Т. Ареальні системи української мови // Мовознавство.– 1990.– № 4.– С. 18 – 27.
5. Жилко Ф. Т. Нариси з діалектології української мови.– К.: Рад. шк., 1966.– С. 10 – 22.
6. Жилко Ф. Т. Особенности диалектных групп украинского языка // Вопросы диалектологии восточнославянских языков.– М.: Наука, 1964.– С. 29 – 30.
7. Жилко Ф. Т. Походження південно-західних діалектів української мови (у світлі даних лінгвістичної географії) // Праці XIII Республіканської діалектологічної наради.– К.: Наук. думка, 1970.

8. Жилко Ф. Т. Про виникнення діалектних груп української мови // Діалектологічний бюлетень.– Вип. 9.– К.: Вид-во АН УРСР, 1962.– С. 4 – 5.
9. Жилко Ф. Т. Про умови формування полтавсько-київського діалекту – основи української національної мови // Полтавсько-київський діалект – основа української національної мови.– К., 1954.– С. 5 – 6.
10. Климчук Ф. Полесье и этногенез восточнославянских народов // Український діалектологічний збірник.– Кн. 3.– К.: Довіра, 1997.– С. 237 – 241.
11. Клімчук Ф. Гаворкі Берасцейска-Пінскага Палесся і Падляшша як вынік гістарычнага развіцця // Język ukraiński: współczesność – historia.– Lublin, 2003.– S. 245 – 258.
12. Кобилянський Б. В. Діалект і літературна мова. (Східнокарпатський і покутський діалекти, їх походження і відношення до української літературної мови).– К.: Рад. шк., 1960.– С. 11 – 32.
13. Коць-Григорчук Л. Зона вібрацій на західному мовному пограниччі // Діалектологічні студії.– Вип. 3. Збірник пам'яті Ярослави Закревської.– Львів, 2003.– С. 230 – 236.
14. Матвіяс І. Г. Формування південно-східного наріччя української мови // Мовознавство.– 1983.– № 1.– С. 52 – 59.
15. Музика О. Про проблеми становлення визначальних рис північноукраїнського наріччя у процесі його формування // Українська історична та діалектна лексика.– Вип. 4.– Львів, 2003.– С. 353 – 356.
16. Наконечний М. Ф. До питання про генезис середньоадніпрянських говірок // Питання історичного розвитку української мови: Тези доповідей.– Х., 1959.– С. 96.
17. Німчук В. Київський Псалтир – пам'ятка північного діалекту української мови // Український діалектологічний збірник.– Кн. 3.– К.: Довіра, 1997.– С. 218 – 230.
18. Німчук В. В. Проблема українського діалектогенезу // Проблеми сучасної ареалогії / За ред. П. Ю. Гриценка.– К.: Наук. думка, 1994.– С. 25 – 47.
19. Панькевич І. Нарис історії українських закарпатських говорів.– Частина 1: Фонетика.– Прага, 1958.– 131 с.
20. Півторак Г. П. Діалектна диференціація української мови в світлі етно- і глотогенезу східних слов'ян // Мовознавство.– 1988.– № 2.– С. 65 – 66.
21. Півторак Г. П. Формування і діалектна диференціація давньоруської мови: Історико-фонетичний нарис.– К.: Наук. думка, 1988.

22. Поповський А. М. Значення південноукраїнських степових говорів у формуванні літературно-національної мови.– Дніпропетровськ, 1989.– 88 с.
23. Цвик М. В. В. М. Ганцов і сучасні уявлення про генезис середньонаддніпрянського говору // Постаті та ідеї: 3 історії мовознавства в Україні.– К.: Наук. думка, 1995.– С. 14 – 17.
24. Чевердак В. В. Проблема генезису діалектних систем української мови в сучасному мовознавстві // Постаті та ідеї: 3 історії мовознавства в Україні.– К.: Наук. думка, 1995.– С. 124 – 129.
25. Шарпило Б. А. Деякі особливості формування й розвитку українських говірок Східної Слобожанщини // Доповіді та повідомлення на науковій конференції за 1955 р. Ворошиловградського педагогічного інституту. Секція мови та літератури.– Ворошиловград, 1956.– С. 23 – 25.
26. Шарпило Б. А. До питання про генезис діалектних груп української мови // Тезиси докладов и сообщений на итоговой научной конференции за 1964 г.– Луганск, 1965.– С. 90 – 96.
27. Шарпило Б. А. До питання про історичну природу деяких гіперичних явищ в говорах південно-східного наріччя української мови // Наукові записки.– Вип. 2.– Ворошиловград, 1956.– С. 59 – 74.

Тема 10. Історичний розвиток фонетичної системи українських говорів

1. Розвиток етимологічних *о, *е в новозакритому складі на діалектному ґрунті.
2. Історичний коментар до рефлексів давнього *ѣ в говорах української мови.
3. Розвиток давніх голосних *у, *і на діалектному ґрунті.
4. Еволюція давнього голосного *т.
5. Кількісний та якісний склад українського діалектного консонантизму в історичному розвитку.

Завдання для самостійної роботи

Законспектувати такі джерела зі списку літератури: 3, 4, 6, 8, 9, 12, 14 – 19.

Література

1. Бевзенко С. П. Лабіалізоване *ы^о* в говорах Закарпаття. (До питання про характер старовинного слов'янського *ы*) // Наукові записки Ужгородського держуніверситету.– Т. 14. Діалектологічний збірник.– Львів: Вид-во ЛДУ, 1955.– С. 205 – 219.

2. Булаховський Л. А. Історичний коментарій до літературної мови // Булаховський Л. А. Вибр. пр.– Т. 2.– К.: Наук. думка, 1977.– С. 238 – 277.
3. Варченко І. О. Фонетичні зміни в одній західнополтавській говірці // Українська діалектологія і ономастика.– К.: Наук. думка, 1964.– С. 14 – 28.
4. Виноградський Ю. С. Про деякі фонетичні особливості менських і сосницьких говірок на Чернігівщині в пам'ятках XVII–XVIII ст. // Українська діалектологія і ономастика.– К.: Наук. думка, 1964.– С. 46 – 49.
5. Герман К. Ф. Українські говірки Північної Буковини в історичному та лінгвогеографічному аспекті: Фонетика, фонологія.– Чернівці, 1995.– 406 с.
6. Гриценко П. Ю. Із спростережень над нетиповими континуантами псл. *ε в українських говірках // Український діалектологічний збірник.– Кн. 3.– К.: Довіра, 1997.– С. 199 – 212.
7. Залеський А. М. Вокалізм південно-західних говорів української мови.– К.: Наук. думка, 1973.– 155 с.
8. Залеський А. М. Причини ствердіння шиплячих в українській мові // Мовознавство.– 1982.– № 5.– С. 48 – 58.
9. Залеський А. М. Про конвергенцію *ы, *і в південно-західних говорах української мови // Праці XIII Республіканської діалектологічної наради.– К.: Наук. думка, 1970.
10. Історія української мови: Фонетика.– К.: Наук. думка, 1979.– С. 273 – 330.
11. Ковалик І. І. Історія системи голосних фонем у староруській і українській мовах // Питання українського мовознавства.– Вип. 1.– Львів, 1956.– С. 3 – 14.
12. Комісарова Л. П. До питання про рефлекси давніх о, е в говорах української мови // Праці XI республіканської діалектологічної наради.– К.: Наук. думка, 1965.– С. 177 – 179.
13. Нагін Я. Д. Фонетичні особливості херсонських говірок // Українська діалектологія і ономастика.– К.: Наук. думка, 1964.– С. 29 – 45.
14. Назарова Т. В. К проблеме украинского икавизма // Вопросы языкознания.– 1971.– № 2.– С. 38 – 43.
15. Наконечний М. Ф. До вивчення процесу становлення й розвитку фонетичної системи української мови // Питання історичного розвитку української мови.– Х., 1962.– С. 125 – 165.

16. Пещак М. М. Розвиток спільнослов'янських сполук *z, k, x z y* на українському ґрунті // Дослідження з української мови.– К.: Вид-во АН УРСР, 1958.– С. 3 – 23.
17. Пещак М. М. Ствердіння шиплячих приголосних в українській мові // Українська мова в школі.– 1958.– № 3.– С. 10 – 15.
18. Попова Т. О. О судьбе *ę и *(*j*)*a* в современных юго-западных украинских говорах // Проблеми сучасної ареалогії.– К.: Наук. думка, 1994.– С. 274 – 287.
19. Савченко О. Н. Процес зміни *o, e* в закритих складах у діалектах української мови // XIII Республіканська діалектологічна нарада: Тези доповідей.– К., 1969.– С. 34 – 36.

Тема 11. Історичний розвиток системи словозміни українських говорів

1. Історія типів відмін та відмінкових форм іменників української народної мови.
2. Еволюція відмінкових форм прикметників в українській діалектній мові.
3. Історія форм особових, зворотного та неособових займенників в українських говорах.
4. Формування діалектних особливостей українського дієвідмінювання.
5. Історія форм минулого часу української народної мови.
6. Еволюція форм вираження майбутньої дії.
7. Історія парадигми умовного способу.

Завдання для самостійної роботи

Законспектувати такі джерела зі списку літератури: 2, 4, 5, 6, 8, 9, 22.

Література

1. Бевзенко С. П. Історична морфологія української мови. (Нариси із словозміни і словотвору).– Ужгород, 1960.
2. Бевзенко С. П. Форми вияву майбутньої дії в українських діалектах // Український діалектологічний збірник.– Кн. 3.– К.: Довіра, 1997.– С. 213 – 217.
3. Булаховський Л. А. Історичний коментарій до літературної мови // Булаховський Л. А. Вибр. пр.– Т. 2.– К.: Наук. думка, 1977.– С. 278 – 324.
4. Воронич Г., Матвіяс І. Вплив родової диференціації на формування типів словозміни іменників // Проблеми сучасної ареалогії.– К.: Наук. думка, 1997.– С. 265 – 273.

5. Дзендзелівський Й. О. Про форми умовного способу в південно-західних діалектах української мови // Українська мова в школі.– 1956.– № 4.– С. 68 – 70.
6. Закревська Я. В. Система особових форм дієслова в західних говорах української мови (теперішній час) // Українська лінгвістична географія.– К.: Наук. думка, 1966.– С. 119 – 132.
7. Історія української мови: Морфологія.– К.: Наук. думка, 1978.– С. 74 – 128, 142 – 145, 156 – 162, 187 – 207, 310 – 334.
8. Керницький І. М. Система словозміни в українській мові (на матеріалі пам'яток XVI ст.).– К.: Наук. думка, 1967.
9. Кобилянський Б. В. Про залишки перфекта в південно-західній групі діалектів української мови // Українська мова в школі.– 1953.– № 3.– С. 69 – 71.
10. Марчук Н. Й. Форми 1-ої особи однини дієслів теперішнього часу в українських говорах // Українська діалектологія і ономастика.– К.: Наук. думка, 1969.– С. 80 – 94.
11. Марчук Н. Й. Форми 2-ої особи однини теперішнього часу в українських говорах // Територіальні діалекти і власні назви.– К.: Наук. думка, 1965.– С. 60 – 69.
12. Марчук Н. Й. Форми 3-ої особи дієслів теперішнього часу в українських говорах // Українська діалектна морфологія.– К.: Наук. думка, 1969.– С. 166 – 178.
13. Матвіяс І. Г. Називний, родовий, місцевий і давальний відмінки однини іменників І відміни // Українська діалектологія і ономастика.– К.: Наук. думка, 1964.– С. 64 – 80.
14. Матвіяс І. Г. Орудний відмінок однини іменників І відміни в українській мові // Територіальні діалектні і власні назви.– К.: Наук. думка, 1969.– С. 16 – 32.
15. Матвіяс І. Г. Форми множини іменників І відміни в українській мові // Українська діалектна морфологія.– К.: Наук. думка, 1969.– С. 112 – 139.
16. Назарова Т. В. Іменникові -ѣ-закінчення в північноукраїнських говорах // Українська діалектологія і ономастика.– К.: Наук. думка, 1964.– С. 50 – 63.
17. Онишкевич М. М. Форми давального-місцевого відмінків однини особових та зворотного займенників у південно-західних говорах // Українська діалектна морфологія.– К.: Наук. думка, 1969.– С. 159 – 167.

18. Прилипка Н. П. Називний відмінок однини прикметників чоловічого роду в говорах української мови // Праці ХІІ Республіканської діалектологічної наради.– К.: Наук. думка, 1971.– С. 221 – 233.
19. Прилипка Н. П. Форми називного відмінка однини прикметників середнього і жіночого роду в говорах української мови // Українська лінгвістична географія.– К.: Наук. думка, 1966.– С. 103 – 110.
20. Прилипка Н. П. До характеристики діалектних прикметникових флексій (родовий відмінок однини) // Українська діалектна морфологія.– К.: Наук. думка, 1969.– С. 152 – 158.
21. Самійленко С. П. Нариси з історичної морфології української мови.– Частина 1,2.– К.: Вища шк., 1964 – 1970.
22. Чепіга І. Пересопницьке Євангеліє і морфологічний стандарт української мови (на матеріалі іменника) // Український діалектологічний збірник.– Кн. 3.– К.: Довіра, 1997.– С. 231 – 236.

Література до курсу

1. Апанович О. М. Значення праці О. Шафонського “Черниговского наместничества топографическое описание...” // Український історичний журнал.– 1960.– № 5.
2. Бевзенко С. П. Вступ до української діалектології.– Одеса, 1965.
3. Бевзенко С. П. Історична морфологія української мови. (Нариси із словозміни і словотвору).– Ужгород, 1960.
4. Бевзенко С. П. Історія українського мовознавства. Історія вивчення української мови.– К.: Вища шк., 1991.
5. Бевзенко С. П. Лабіалізоване *ы^о* в говорах Закарпаття. (До питання про характер старовинного слов'янського *ы*) // Наукові записки Ужгородського держуніверситету.– Т. 14. Діалектологічний збірник.– Львів: Вид-во ЛДУ, 1955.– С. 205 – 219.
6. Бевзенко С. П. Проблеми історичної діалектології української мови // XIII республіканська діалектологічна нарада.– К.: Наук. думка, 1969.– С. 24 – 25.
7. Бевзенко С. П. Форми вияву майбутньої дії в українських діалектах // Український діалектологічний збірник.– Кн. 3.– К.: Довіра, 1997.– С. 213 – 217.
8. Бернштейн С. Кость Михальчук – учений, особистість // Проблеми сучасної ареалогії.– К.: Наук. думка, 1994.– С. 20 – 24.
9. Бібліографія праць Ярослави Закревської // Діалектологічні студії.– Вип. 3. Збірник пам'яті Ярослави Закревської.– Львів, 2003.– С. 22 – 38.
10. Бідношия Ю. Сповнений творчих сил і задумів (до 70-річчя від дня народження професора Я. Рігера) // Українська мова.– 2005.– № 1.– С. 102 – 104.
11. Булаховський Л. А. Історичний коментарій до літературної мови // Булаховський Л. А. Вибр. пр.– Т. 2.– К.: Наук. думка, 1977.
12. Варченко І. О. Фонетичні зміни в одній західнополтавській говірці // Українська діалектологія і ономастика.– К.: Наук. думка, 1964.– С. 14 – 28.
13. Виноградський Ю. С. Про деякі фонетичні особливості менських і сосницьких говірок на Чернігівщині в пам'ятках XVII – XVIII ст. // Українська діалектологія і ономастика.– К.: Наук. думка, 1964.– С. 46 – 49.
14. Володимир Гнатюк: Документи і матеріали.– Львів, 1998.

15. Воронич Г., Матвіяс І. Вплив родової диференціації на формування типів словозміни іменників // Проблеми сучасної ареалогії.– К.: Наук. думка, 1997.– С. 265 – 273.
16. Гаврилова Т. О. А. Ю. Кримський як дослідник середньонаддніпрянських говорів // Постаті та ідеї: З історії мовознавства в Україні.– К.: Наук. думка, 1995.– С. 5 – 9.
17. Галас Б. Призабута сторінка з історії української діалектології // Проблеми сучасної ареалогії.– К.: Наук. думка, 1994.– С. 70 – 81.
18. Галас Б. К. Народознавчі спостереження І. І. Срезневського на Закарпатті // Тези доповідей І народознавчої науково-практичної конференції, присвяченої 200-річчю від дня народження М. Лучкая. 17 – 18 листопада 1989 року.– Ужгород, 1989.– С. 169 – 171.
19. Галас Б. К. Рукописні українсько-російські словники першої половини ХІХ століття // Мовознавство.– 1978.– № 5.
20. Герман К. Межі давніх українських діалектних ареалів у Східних Карпатах та Придунав'ї // Український діалектологічний збірник.– Кн. 3.– К.: Довіра, 1997.– С. 250 – 254.
21. Герман К. Ф. Українські говірки Північної Буковини в історичному та лінгвогеографічному аспекті: Фонетика, фонологія.– Чернівці, 1995.– 406 с.
22. Глуховцева К., Глуховцев Ю. З історії виділення слобожанського говору // Вісник Луганського державного педагогічного університету ім. Т. Шевченка: Філологічні науки. Мовознавство.– Луганськ, 1999.– № 5 (15).– С. 26 – 33
23. Гольденберг Л. І., Королевич Н. Ф. Українська мова: Бібліографічний покажчик (1918 – 1961).– К.: Вид-во АН УРСР, 1963.– С. 129 – 168.
24. Горещький А. Й. Історія української лексикографії.– К., 1963.
25. Гриценко П. Ю. Із спростережень над нетиповими континуантами псл. *ε в українських говірках // Український діалектологічний збірник.– Кн. 3.– К.: Довіра, 1997.– С. 199 – 212.
26. Гриценко П. Ю. Тетяна Назарова: спроба осягнення // Український діалектологічний збірник.– Кн. 3.– К.: Наук. думка, 1997.– С. 7 – 24.
27. Гумецька Л. Л. Володимир Гнатюк і питання української мови // Мовознавство.– 1971.– № 3.
28. Гумецька Л. Л. Іларіон Семенович Свенціцький // Мовознавство.– 1976.– № 2.
29. Дзендзелівський Й. Іван Огієнко – діалектолог і організатор діалектологічних досліджень // Записки Наукового товариства ім. Т. Шевченка.– Т. ССXXXIX. Праці філологічної секції.– Львів, 2000.– С. 257 – 269.

30. Дзендзелівський Й. Питання української теоретичної діалектології в листах К. Михальчука до О. Шахматова, П. Сімоні, В. Ягича // Проблеми сучасної ареалогії.– К.: Наук. думка, 1994.– С. 48 – 57.
31. Дзендзелівський Й. О. Видатний український філолог // Мовознавство.– 1968.– № 6.
32. Дзендзелівський Й. О. Деякі питання методики і теорії інтерпретації лінгвістичних карт // Праці XI республіканської діалектологічної наради.– К.: Наук. думка, 1965.– С. 20 – 39.
33. Дзендзелівський Й. О. З історії української лексикографії першої половини XIX століття // Другий міжнародний конгрес україністів.– Львів, 1993.
34. Дзендзелівський Й. О. Конспект лекцій з курсу української діалектології. (Вступні розділи).– Ужгород, 1960.
35. Дзендзелівський Й. О. Панькевич як діалектолог // Науковий збірник Музею української культури у Свиднику.– Т. 4, кн. 1.– Пряшів, 1969.– С. 168 – 179.
36. Дзендзелівський Й. О. Про форми умовного способу в південно-західних діалектах української мови // Українська мова в школі.– 1956.– № 4.– С. 68 – 70.
37. Дослідження з мовознавства в Українській РСР за сорок років.– К.: Вид-во АН УРСР, 1957.– С. 148 – 170.
38. Євтушок О. М. Йозеф Тарнацький – дослідник поліських говорів // Постаті та ідеї: З історії мовознавства в Україні.– К.: Наук. думка, 1995.– С. 10 – 13.
39. Єдлінська У. Я. Іван Артемович Панькевич // Українська мова в школі.– 1957.– № 6.
40. Железняк М. Мовознавча спадщина В. Ганцова // Мовознавство.– 1990.– № 2.
41. Жилко Ф. Т. Ареальні системи української мови // Мовознавство.– 1990.– № 4.– С. 18 – 27.
42. Жилко Ф. Т. Костянтин Петрович Михальчук // Українська мова в школі.– 1954.– № 2.
43. Жилко Ф. Т. Нариси з діалектології української мови.– К.: Рад. шк., 1966.
44. Жилко Ф. Т. Основні принципи побудови Атласу української мови // Праці XI республіканської діалектологічної наради.– К.: Наук. думка, 1965.– С. 3 – 12.
45. Жилко Ф. Т. Особенности диалектных групп украинского языка // Вопросы диалектологии восточнославянских языков.– М.: Наука, 1964.– С. 29 – 30.

46. Жилко Ф. Т. Походження південно-західних діалектів української мови (у світлі даних лінгвістичної географії) // Праці XIII Республіканської діалектологічної наради.– К.: Наук. думка, 1970.
47. Жилко Ф. Т. Про виникнення діалектних груп української мови // Діалектологічний бюлетень.– Вип. 9.– К.: Вид-во АН УРСР, 1962.– С. 4 – 5.
48. Жилко Ф. Т. Про умови формування полтавсько-київського діалекту – основи української національної мови // Полтавсько-київський діалект – основа української національної мови.– К., 1954.– С. 5 – 6.
49. Жовтобрюх М. А. Василь Климентійович Дем'янчук // Мовознавство.– 1972.– № 1.
50. Жовтобрюх М. А. Визначний дослідник української мови // Українська мова і література в школі.– 1967.– № 12.
51. Жовтобрюх М. А. Мовознавчі погляди М. Максимовича // Мовознавство.– 1979.– № 5.
52. Жовтобрюх М. А. Нарис історії українського радянського мовознавства.– К.: Наук. думка, 1991.
53. Жовтобрюх М. А. Наук. спадщина К. П. Михальчука // Мовознавство.– 1990.– № 6.
54. Закревська Я. Броніслав Кобилянський – дослідник гуцульських говірок // Гуцульські говірки: Лінгвістичні та етнолінгвістичні дослідження.– Львів, 2000.– С. 13 – 17.
55. Закревська Я. Видатна дочка Надсяння професор Марія Пшеп'юрська-Овчаренко // Перемишль і перемиська земля протягом віків.– Перемишль – Львів, 1996.– С. 281 – 288.
16. Закревська Я. Гуцульські говірки в діалектологічному доробку Олексі Горбача // Гуцульські говірки: Лінгвістичні та етнолінгвістичні дослідження.– Львів, 2000.– С. 17 – 26.
56. Закревська Я. Дійсний член НТШ Марія Пшеп'юрська-Овчаренко // Вісник Наукового товариства Шевченка.– Львів, 1994.– Ч. 10 – 11.
57. Закревська Я. Незгаслий отчий світильник Олексі Горбача // Сучасність.– 1997.– № 10.– С. 122 – 128.
58. Закревська Я. Незламне духом подружжя О. і А. -Г. Горбачів // Вісник Наукового товариства ім. Шевченка.– Львів, 1997.– Ч. 16 – 17.– С. 19 – 20.
59. Закревська Я. Олексі Горбач: Життєво-бібліографічний нарис / Наукове товариство ім. Шевченка. Серія: Визначні діячі НТШ.– Львів, 1995.– Ч. 5.– 122 с.

60. Закревська Я. Питання діалектології в науковій спадщині Євгена Тимченка // Українська історична та діалектна лексика.– Вип. 3.– Львів, 1996.– С. 34 – 40.
61. Закревська Я. Проблеми діалектології у творчому доробку І. І. Ковалика // Актуальні проблеми словотвору української мови.– Тернопіль, 1993.– С. 66 – 70.
62. Закревська Я., Єдлінська У. Пам'яті Івана Зілинського // Сучасність.– 1996.– № 7 – 8.– С. 207 – 211.
63. Закревська Я. В. Система особових форм дієслова в західних говорах української мови (теперішній час) // Українська лінгвістична географія.– К.: Наук. думка, 1966.– С. 119 – 132.
64. Залеський А. М. Вокалізм південно-західних говорів української мови.– К.: Наук. думка, 1973.– 155 с.
65. Залеський А. М. Нові рубежі лінгвістичної географії // Наука і культура.– Вип. 22.– К., 1988.– С. 236 – 246.
66. Залеський А. М. Причини ствердіння шиплячих в українській мові // Мовознавство.– 1982.– № 5.– С. 48 – 58.
67. Залеський А. М. Про конвергенцію *ы, *і в південно-західних говорах української мови // Праці XIII Республіканської діалектологічної наради.– К.: Наук. думка, 1970.
68. Історія української мови: Морфологія.– К.: Наук. думка, 1978.– С. 74 – 128, 142 – 145, 156 – 162, 187 – 207, 310 – 334.
69. Історія української мови: Фонетика.– К.: Наук. думка, 1979.
22. Йосип Олексійович Дзендзелівський: Бібліографічний покажчик.– Львів, 1981.
70. Карпенко Ю. О. Глибокі дослідження в галузі лінгвогеографії // Мовознавство.– 1986. – № 2.– С. 72 – 74.
71. Керницький І. М. Система словозміни в українській мові (на матеріалі пам'яток XVI ст.).– К.: Наук. думка, 1967.
72. Климчук Ф. Полесьє и этногенез восточнославянских народов // Український діалектологічний збірник.– Кн. 3.– К.: Довіра, 1997.– С. 237 – 241.
73. Клімчук Ф. Гаворкі Берасцейска-Пінскага Палесся і Падляшша як виник гістарычнага развіцця // Język ukraiński: współczesność – historia.– Lublin, 2003.– S. 245 – 258.
74. Кобилянський Б. В. Діалект і літературна мова. (Східнокарпатський і покутський діалекти, їх походження і відношення до української літературної мови).– К.: Рад. шк., 1960.– С. 11 – 32.

75. Кобилянський Б. В. Про залишки перфекта в південно-західній групі діалектів української мови // Українська мова в школі.– 1953.– № 3.– С. 69 – 71.
76. Ковалик І. І. Історія системи голосних фонем у староруській і українській мовах // Питання українського мовознавства.– Вип. 1.– Львів, 1956.– С. 3 – 14.
77. Комісарова Л. П. До питання про рефлексі давніх *о, е* в говорах української мови // Праці XI Республіканської діалектологічної наради.– К.: Наук. думка, 1965.– С. 177 – 179.
78. Коць-Григорчук Л. Зона вібрацій на західному мовному пограниччі // Діалектологічні студії.– Вип. 3. Збірник пам'яті Ярослави Закревської.– Львів, 2003.– С. 230 – 236.
79. Кровицька О. В. Лексикографічна спадщина Є. Тимченка // Постаті та ідеї: З історії мовознавства в Україні.– К.: Наук. думка, 1995.– С. 41 – 47.
80. Лесів М. З історії зацікавлень українською мовою в Польщі у 1960 – 1970 роках // *Język ukraiński: współczesność – historia.*– Lublin, 2003.– S. 73 – 80.
81. Лесів М. Українські говірки у Польщі.– Варшава: Український архів, 1997.– 492 с.
82. Лизанець П. М. Михайло Лучкай і його граматика // Лучкай М. М. Граматика слов'яно-руська.– К., 1989.
83. Лизанець П. Місце діалектології як науки у сучасному модерному мовознавстві // *Język ukraiński: współczesność – historia.*– Lublin, 2003.– S. 81 – 92.
84. Марчук Н. Й. Форми 1-ої особи однини дієслів теперішнього часу в українських говорах // Українська діалектологія і ономастика.– К.: Наук. думка, 1969.– С. 80 – 94.
85. Марчук Н. Й. Форми 2-ої особи однини теперішнього часу в українських говорах // Територіальні діалекти і власні назви.– К.: Наук. думка, 1965.– С. 60 – 69.
86. Марчук Н. Й. Форми 3-ої особи дієслів теперішнього часу в українських говорах // Українська діалектна морфологія.– К.: Наук. думка, 1969.– С. 166 – 178.
87. Матвіяс І. Г. Групування говорів української мови // Структура українських говорів.– К.: Наук. думка, 1982.
88. Матвіяс І. Г. Деякі питання термінології в українській діалектології // Українська діалектна лексика.– К.: Наук. думка, 1987.– С. 3 – 9.

89. Матвіяс І. Г. Засади картографування матеріалів до Атласу української мови // Праці XI Республіканської діалектологічної наради.– К.: Наук. думка, 1965.– С. 13 – 19.
90. Матвіяс І. Г. Називний, родовий, місцевий і давальний відмінки однини іменників І відміни // Українська діалектологія і ономастика.– К.: Наук. думка, 1964.– С. 64 – 80.
91. Матвіяс І. Г. Орудний відмінок однини іменників І відміни в українській мові // Територіальні діалектні і власні назви.– К.: Наук. думка, 1969.– С. 16 – 32.
92. Матвіяс І. Г. Форми множини іменників І відміни в українській мові // Українська діалектна морфологія.– К.: Наук. думка, 1969.– С. 112 – 139.
93. Матвіяс І. Г. Формування південно-східного наріччя української мови // Мовознавство.– 1983.– № 1.– С. 52 – 59.
94. Мовознавство на Україні за 50 років.– К.: Наук. думка, 1967.– С. 197 – 224.
95. Москаленко А. А. Нарис історії української діалектології.– Одеса, 1961.
96. Москаленко А. А. Нарис історії української діалектології. (Радянський період).– Одеса, 1962.
97. Москаленко А. А. Нарис історії української лексикографії.– К., 1961.
98. Музика О. Про проблеми становлення визначальних рис північноукраїнського наріччя у процесі його формування // Українська історична та діалектна лексика.– Вип. 4.– Львів, 2003.– С. 353 – 356.
99. Нагін Я. Д. Фонетичні особливості херсонських говірок // Українська діалектологія і ономастика.– К.: Наук. думка, 1964.– С. 29 – 45.
100. Назарова Т. В. Іменникові -Ѣ-закінчення в північноукраїнських говорах // Українська діалектологія і ономастика.– К.: Наук. думка, 1964.– С. 50 – 63.
101. Наконечний М. Ф. До вивчення процесу становлення й розвитку фонетичної системи української мови // Питання історичного розвитку української мови.– Х., 1962.– С. 125 – 165.
102. Наконечний М. Ф. До питання про генезис середньонаддніпрянських говірок // Питання історичного розвитку української мови: Тези доповідей.– Харків, 1959.– С. 96.
103. Німчук В. Київський Псалтир – пам'ятка північного діалекту української мови // Український діалектологічний збірник.– Кн. 3.– К.: Довіра, 1997.– С. 218 – 230.

104. Німчук В. В. Проблема українського діалектогенезу // Проблеми сучасної ареалогії.– К.: Наук. думка, 1994.– С. 25 – 47.
105. Онишкевич М. М. Форми давального-місцевого відмінків однини особових та зворотного займенників у південно-західних говорах // Українська діалектна морфологія.– К.: Наук. думка, 1969.– С. 159 – 167.
106. Панькевич І. Нарис історії українських закарпатських говорів.– Частина 1: Фонетика.– Прага, 1958.– 131 с.
107. Пещак М. М. Розвиток спільнослов'янських сполук *z, k, x z y* на українському ґрунті // Дослідження з української мови.– К.: Вид-во АН УРСР, 1958.– С. 3 – 23.
108. Пещак М. М. Ствердіння шиплячих приголосних в українській мові // Українська мова в школі.– 1958.– № 3.– С. 10 – 15.
109. Пилинський М. М. Українські рукописні словникові матеріали в бібліотеках і архівах Ленінграда // Лексикографічний бюлетень.– 1963.– № 9.
110. Півторак Г. П. Діалектна диференціація української мови в світлі етно- і глотогенезу східних слов'ян // Мовознавство.– 1988.– № 2.– С. 65 – 66.
111. Півторак Г. П. Формування і діалектна диференціація давньоруської мови: Історико-фонетичний нарис.– К.: Наук. думка, 1988.
112. Попова Т. О. О судьбе **ε* и **(j)a* в современных юго-западных украинских говорах // Проблеми сучасної ареалогії.– К.: Наук. думка, 1994.– С. 274 – 287.
113. Поповський А. М. Значення південноукраїнських степових говорів у формуванні літературно-національної мови.– Дніпропетровськ, 1989.– 88 с.
114. Прилипка Н. П. До характеристики діалектних прикметникових флексій (родовий відмінок однини) // Українська діалектна морфологія.– К.: Наук. думка, 1969.– С. 152 – 158.
115. Прилипка Н. П. Називний відмінок однини прикметників чоловічого роду в говорах української мови // Праці XII Республіканської діалектологічної наради.– К.: Наук. думка, 1971.– С. 221 – 233.
116. Прилипка Н. П. Форми називного відмінка однини прикметників середнього і жіночого роду в говорах української мови // Українська лінгвістична географія.– К.: Наук. думка, 1966.– С. 103 – 110.
117. Професор Степан Пилипович Бевзенко.– К.: Довіра, 1999.– 89 с.

118. Розвиток мовознавства в УРСР: 1967 – 1977.– К.: Наук. думка, 1980.– 247 с.
119. Сабадош І. Діалектологічні набутки Івана Жегуца // Діалектологічні студії.– Вип. 3. Збірник пам'яті Ярослави Закревської.– Львів, 2003.– С. 567 – 571.
120. Сабадош І. Українська діалектна лексикографія післявоєнного періоду // Język ukraiński: współczesność – historia.– Lublin, 2003.– S. 93 – 108.
121. Самійленко С. П. Нариси з історичної морфології української мови.– Частина 1, 2.– К.: Вища шк., 1964 – 1970.
122. Самійленко С. П. Співвідношення повних і стягнених прикметникових форм в українських говорах // Середньонадніпрянські говори.– К., 1960.– С. 143 – 155.
123. Тимошенко П. Д. В. О. Богородицький як дослідник української мови // Українська мова в школі.– 1957.– № 2.
124. Тимошенко П. Д. О. О. Шахматов і українська мова // Українська мова в школі.– 1956.– № 4.
125. Тимошенко П. Д. Ю. Карський і українська мова // Українська мова в школі.– 1961.– № 3.
126. Українська мова: Енциклопедія.– К.: Українська енциклопедія, 2000.
127. Хобзей Н. Дослідження українського мовного простору Румунії // Діалектологічні студії.– Вип. 3. Збірник пам'яті Ярослави Закревської.– Львів, 2003.– С. 563 – 566.
128. Хобзей Н. Лексика українських говорів Східної Словаччини на картах атласу Зузанни Ганудель // Діалектологічні студії.– Вип. 3. Збірник пам'яті Ярослави Закревської.– Львів, 2003.– С. 582 – 586.
129. Хобзей Н. Ярослава Закревська: штрихи до портрету // Діалектологічні студії.– Вип. 3. Збірник пам'яті Ярослави Закревської.– Львів, 2003.– С. 9 – 12.
130. Худаш М. Л. Іван Григорович Верхратський // Мовознавство.– 1971.– № 4.
131. Цвик М. В. В. М. Ганцов і сучасні уявлення про генезис середньонадніпрянського говору // Постаті та ідеї: 3 історії мовознавства в Україні.– К.: Наук. думка, 1995.– С. 14 – 17.
132. Чабаненко В. А. Мовознавча спадщина Володимира Гнатюка // Мовознавство.– 1991.– № 2.
133. Чевердак В. В. Проблема генезису діалектних систем української мови в сучасному мовознавстві // Постаті та ідеї: 3 історії мовознавства в Україні.– К.: Наук. думка, 1995.– С. 124 – 129.

134. Чепіга І. Пересопницьке Євангеліє і морфологічний стандарт української мови (на матеріалі іменника) // Український діалектологічний збірник.– Кн. 3.– К.: Довіра, 1997.– С. 231 – 236.
135. Черняк В. С. З історії української діалектної лексикографії // Структура українських говорів.– К.: Наук. думка, 1982.– С. 183 – 191.
136. Шевельов Ю. Портрети українських мовознавців.– К.: Академія.– 129 с.
137. Шевельов Ю. Про генетизм у діалектологічній концепції К. Михальчука // Проблеми сучасної ареалогії.– К.: Наук. думка, 1994.– С. 11 – 19.
138. Шелепець Й. Діалектологічні дослідження В. Гнатюка // Науковий збірник Музею української культури в Свиднику.– Т. 3.– Пряшів, 1967.
139. Ярослава Закревська: Бібліографічний покажчик.– Львів, 1997.– 68 с.
140. 75-lecie urodzin profesora Michała Łesiowa. Dorobek naukowo-dydaktyczny i działalność społeczna.– Lublin – Łuck, 2003.– 116 s.
141. Czyżewski F. Z historii badań atlasowych nad ukraińskimi gwarami Pobuża (1926 – 1988) // Badania dialektów i onomastyki na pograniczu polsko-wschodniosłowiańskim.– Białystok, 1995.– S. 19 – 30.
142. Łesiów M. Gwary ukraińskie makroregionu Lubelskiego: Z historii badań naukowych // Roczniki humanistyczne.– T. XLII, zeszyt 7.– 1994.– S. 34 – 43.
143. Łesiów M. Trzy okresy badań nad ukraińską mową łemkowską // Polska Akademia Umiejętności: Prace Komisji Wschodnioeuropejskiej.– T. V.– 1997.– S. 65 – 75.
144. Rieger J. Jan Janów i jego praca nad słownictwem i słownikiem huculskim // Jan Janów. Słownik huculski.– Kraków, 2001.– S. VII – XV.

Теми рефератів

1. Сучасні дослідження волинсько-поліських говірок.
2. Сучасні дослідження берестейсько-пінських говірок.
3. Статус берестейсько-пінських говірок в історії вітчизняної та зарубіжної діалектології.
4. Сучасні дослідження підляських говірок.
5. Статус підляських говірок в історії вітчизняної та зарубіжної діалектології.
6. Сучасні дослідження східнополіських говірок.
7. Сучасні дослідження середньополіських говірок.
8. Сучасні дослідження волинських говірок.
9. Сучасні дослідження подільських говірок.
10. Сучасні дослідження закарпатських говірок.
11. Сучасні дослідження бойківських говірок.
12. Сучасні дослідження лемківських говірок.
13. Сучасні дослідження наддністрянських говірок.
14. Сучасні дослідження надсянських говірок.
15. Сучасні дослідження гуцульських говірок.
16. Сучасні дослідження покутсько-буковинських говірок.
17. Сучасні дослідження степових говірок.
18. Сучасні дослідження слобожанських говірок.
19. Сучасні дослідження середньонадніпрянських говірок.
20. Сучасні дослідження українських говірок у Словаччині.
21. Сучасні дослідження українських говірок у Румунії.
22. Сучасні дослідження українських говірок південно-західного типу в Польщі.
23. Сучасні дослідження українських говірок південно-східного типу в Росії.
24. Сучасні дослідження українських переселенських говірок.
25. Вивчення говірок інших східнослов'янських мов в Україні.
26. Вивчення говірок західнослов'янських мов в Україні.
27. Вивчення говірок неслов'янських мов в Україні.
28. Проблема міжмовної інтерференції в історії української діалектології.
29. Сучасні дослідження проблеми міжмовної інтерференції.

Перелік питань до заліку

1. Перші діалектологічні спостереження кінця XVIII – початку XIX ст.
2. Діалектологічні відомості в українських граматиках 1-ї пол. XIX ст.
3. Діалектологічні спостереження в листах діячів української культури 1-ї пол. XIX ст.
4. Фіксація діалектної лексики у лексикографічних працях 1-ї пол. XIX ст.
5. Систематизація діалектного матеріалу М. Максимовичем.
6. І. Вагилевич про класифікацію та істотні ознаки українських говорів.
7. Спроба Я. Головацького класифікувати та характеризувати українські говори.
8. І. Срезневський в історії української діалектології.
9. О. Потебня про діалектне членування української мови та генезис основних її діалектних явищ.
10. Етнографічно-діалектологічні експедиції Південно-західного відділу Російського географічного товариства.
11. Огляд українських говорів у праці К. Михальчука “Наречия, поднаречия и говоры Южной России...”
12. Діалектний склад української мови у працях П. Житецького та О. Огоновського.
13. Погляди О. Соболевського на генезис українських наріч.
14. Генетична концепція діалектного членування української мови К. Михальчука.
15. Діалектна лексика у загальномовних та перекладних українських словниках 2-ї пол. XIX ст.
16. Діалектні словники та збірки діалектної лексики в етнографічних працях 2-ї пол. XIX ст.
17. Погляди О. Шахматова на діалектний склад української мови.
18. Опрацювання проблеми діалектного членування української мови у працях І. Зілинського, В. Перетца.
19. Погляди А. Кримського на діалектне членування української мови.
20. Діяльність членів Московської діалектологічної комісії.
21. Монографічні дослідження українських південно-західних говорів кінця XIX – початку XX ст.
22. Монографічні дослідження північноукраїнських говорів кінця XIX – початку XX ст.
23. Монографічні дослідження говорів південно-східного типу кінця XIX – початку XX ст.

24. Фіксація місцевої лексики у загальномовних словниках кінця XIX – початку XX ст.
25. Фіксація місцевої лексики у діалектних словниках кінця XIX – початку XX ст.
26. Дослідження українських дифтонгічних говорів у 20-ті роки XX ст.
27. Діалектологічні питальники і порадики 20-х років XX ст.
28. Схема групування українських говорів В. Ганцова.
29. Діяльність діалектологічної комісії ВУАН.
30. “Український діалектологічний збірник”.
31. Згорання діалектологічних досліджень в Україні у 30-і роки XX ст.
32. Активізація діалектографічної роботи в 40-ві роки XX ст.
33. Успіхи вітчизняної діалектології у 50-ті роки XX ст.
34. Українська діалектологія як навчальна дисципліна у 20–50-ті роки XX ст.
35. Труднощі та основні аспекти дослідження українських говірок за межами України в 1 пол. XX ст.
36. Вивчення українських говірок у Польщі протягом 1-ї пол. XX ст.
37. Опрацювання проблем описової та історичної діалектології у Чехословаччині протягом 1-ї пол. XX ст.
38. Дослідження українських говірок в Угорщині протягом 1-ї пол. XX ст.
39. Спроби вивчення українських говірок славістами Румунії протягом 1-ї пол. XX ст.
40. Здобутки вітчизняної діалектології протягом 60–90-х років XX ст.
41. Сучасні українські діалектологічні школи.
42. Упорядкування діалектологічної термінології у 60–90-ті роки XX ст.
43. Основні напрями діалектологічних досліджень у 60–90-ті роки XX ст.
44. Періодичні видання та наукові збірники з діалектології 60–90-х років XX ст.
45. Українські діалектологічні наради.
46. “Діалектологічний бюлетень”.
47. Діалектологічні монографії 60–90-х років XX ст.
48. Українська діалектна лексикографія у 60–90-і роки XX ст. Упорядкування методики лексикографічної роботи.
49. Загальні діалектні словники 60–90-х років XX ст.
50. Тематичні діалектні словники 60–90-х років XX ст.
51. Сучасна вітчизняна лінгвістична географія. Упорядкування методики лінгвістичного картографування.
52. “Атлас української мови”.
53. Українські регіональні лінгвістичні атласи 60–90-х років XX ст.
54. Дослідження українських говірок за межами України в 2-ї пол. XX ст.

55. Діалектологічні студії в наукових центрах українознавства у Польщі в 2-й пол. XX ст.
56. Вивчення українських говірок українцями Словаччини в 2-й пол. XX ст.
57. Дослідження українських говірок Білорусі в 2-й пол. XX ст.
58. Діалектологічна робота українців Західної Європи в 2-й пол. XX ст.
59. Актуальні завдання сучасної української діалектографії та діалектології.
60. Предмет і завдання української історичної діалектології.
61. Питання походження територіальної диференціації української мови в історії вітчизняної діалектології.
62. Зв'язок сучасних діалектних масивів із племінними діалектами староруської доби.
63. Формування українського південно-західного наріччя. Три діалектних масиви південно-західного наріччя за пам'ятками XIV–XV століть.
64. Формування північноукраїнського наріччя. Особливості північноукраїнських говорів за пам'ятками XV–XVI століть.
65. Проблема формування середньонадніпрянського говору як ядра південно-східного наріччя. Особливості середньонадніпрянського говору за пам'ятками XVII століття.
66. Формування сучасного південно-східного наріччя української мови.
67. Розвиток етимологічних *o, *e в новозакритому складі на діалектному ґрунті.
68. Історичний коментар до рефлексів давнього *ě в говорах української мови.
69. Розвиток давніх голосних *u, *i на діалектному ґрунті.
70. Еволюція давнього голосного *m.
71. Кількісний та якісний склад українського діалектного консонантизму в історичному розвитку.
72. Історія типів відмін та відмінкових форм іменників української народної мови.
73. Еволюція відмінкових форм прикметників в українській діалектній мові.
74. Історія форм особових, зворотного та неособових займенників в українських говорах.
75. Формування діалектних особливостей українського дієвідмінювання.
76. Історія форм минулого часу української народної мови.
77. Еволюція форм вираження майбутньої дії.
78. Історія парадигми умовного способу.

Критерії оцінки знань студентів

Рівень навчальних досягнень	Бал	Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень студентів
Початковий	1	Студент може розрізняти об'єкт вивчення, відтворити деякі елементи матеріалу
	2	Студент фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу, має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення
	3	Студент відтворює менше половини навчального матеріалу, з допомогою викладача виконує елементарні завдання
Середній	4	Студент знає близько половини навчального матеріалу, здатний відтворити його відповідно до тексту підручника або пояснення викладача, повторити за зразком певну операцію
	5	Студент розуміє основний навчальний матеріал, здатний з помилками й неточностями дати визначення понять, сформулювати правило
	6	Студент виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу. Відповідь його правильна, але недостатньо осмислена. З допомогою викладача студент здатний аналізувати, порівнювати, робити висновки. Студент вміє застосувати знання при виконанні завдань прикладного характеру за зразком
Достатній	7	Студент правильно, логічно відтворює навчальний матеріал, розуміє основоположні теорії і факти, вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок, застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, частково контролює власні навчальні дії
	8	Знання студента є достатньо повними, він правильно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, вміє аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежності між явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність. Відповідь його повна, логічна, обґрунтована, але з деякими неточностями
	9	Студент вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує знання в дещо змінених ситуаціях, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, доречно використовує термінологію, використовує загальновідомі докази у власній аргументації

Високий	10	Студент володіє глибокими і міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях. Самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, критично оцінює окремі нові факти, явища, ідеї
	11	Студент володіє узагальненими знаннями з предмета, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях, добре володіє спеціальною термінологією, уміє ілюструвати відповідь прикладами, знаходити джерело інформації та аналізувати її, ставити і розв'язувати проблеми. Визначає програму особистої пізнавальної діяльності
	12	Студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, вміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї. Студент вільно володіє спеціальною термінологією, грамотно ілюструє відповідь прикладами, вміє комплексно застосовувати одержані знання з інших дисциплін для вирішення практичних завдань.

Зміст

Пояснювальна записка	3
Структура курсу	4
Змістові модулі та форми проміжного контролю	5
Тематичний план курсу (денна форма навчання)	8
Тематичний план курсу (заочна форма навчання)	9
Модуль 1. Історія української діалектології	10
Модуль 2. Історична діалектологія української мови	21
Література до курсу	28
Перелік питань до заліку	38
Критерії оцінки знань студентів	41

Громик Юрій Васильович

Українська діалектологія в синхронії і діахронії.
Робоча навчальна програма для студентів
спеціальності “українська мова та література”
спеціалізації “українське мовознавство”

Редактор В. І. Гребенюк
Коректор
Технічний редактор

Підп. до друку . Формат 60 x 84 ¹/₁₆. Папір офс. Гарн. Таймс.
Друк цифровий. Обсяг ум. друк. арк. Наклад 100 пр. Зам.

Друк – РВВ “Вежа” ВДУ ім. Лесі Українки (м. Луцьк, просп. Волі, 13).
Свідоцтво Держкомінформу ДК № 590 від 07.09.01